

Kom erbij!

**Filosoferen met kinderen
in de Kinderboekenweek 2018
over vriendschap**

© Fabien van der Ham | www.filosovaardig.nl

Leuk dat je wilt gaan filosoferen met je kinderen of klas. Filosoferen is niet moeilijk, het is hooguit even wennen want als volwassene mag je nu eens niet je mening geven. Het gaat om het denken van de kinderen en om hun antwoorden. Het enige wat jij als begeleider mag doen, is vragen stellen en beurten geven. Het zal beslist mooie gesprekken opleveren, die soms kort en soms lang duren.

Het is wel belangrijk dat de kinderen steeds argumenten geven bij hun antwoorden. Dit kun je stimuleren met doorvraagvragen als:

- Hoe weet je dat?
- Wie bepaalt dat?
- Zou het ook anders kunnen zitten?
- Is dat altijd zo?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Bestaat daar een regel voor?

Lees eventueel ter voorbereiding eerst de gratis mini-cursus filosoferen met kinderen op www.filosovaardig.nl.

Doelgroep

4 t/m 12 jaar

Gespreksduur

45-60 minuten

Gespreksthema

Het thema van de Kinderboekenweek 2017 was vriendschap. Een thema wat je natuurlijk altijd kunt blijven gebruiken.

Opstelling

Bij voorkeur in de kring met ruimte in de kring om met de groep heen en weer te lopen. Een spellokaal kan daarom ook handig zijn.

Vorbereiding & benodigdheden

- Zoek op internet een tiental plaatjes bij elkaar, bijvoorbeeld van Koning Willem Alexander, Sinterklaas, een vader/moeder, een zwerver, een bejaarde, een politie-agent, een computer, een hond, een robot, een alien, een boom, etc. Tien plaatjes is genoeg.

Als het maar iets is waarbij je je kunt afvragen of je er vrienden mee kunt worden. In plaats van zelf plaatjes bij elkaar te zoeken kun je ook de plaatjes uit het filosofiespel Praatplaatjes gebruiken. Daar zitten diverse plaatjes bij die je kunt gebruiken bij het onderzoeken van deze vraag.

- Print een foto van een smartphone waarop Instagram te zien is
- Print de vragenkaartjes uit bijlage 1 en knip ze los.
- Print de sporten van de vriendschapsladder uit bijlage 2
- Touw o.i.d.

Samenvatting gespreksplan

De les begint met een activiteit waarbij overeenkomsten tussen kinderen aan het licht komen. Hierna ga je in de kring filosoferen over met wie je allemaal vrienden kunt worden met behulp van een serie foto's of plaatjes. Na dit gespreksonderdeel vind je voor de bovenbouw meerdere optionele activiteiten om verder te praten over vriendschap. Je kunt een van deze activiteiten uitkiezen om de les te completeren, of ze allemaal doen verspreid over meerdere dagen.

Je kunt het gesprek (of gesprekkenserie) afsluiten met een activiteit waarbij de kinderen zelf naar overeenkomsten moeten zoeken. Wie weet levert dat nieuwe vriendschappen op! Met de onderbouw kun je de les afsluiten met een tekenopdracht.

Start: over de streep

De basis van vriendschap is meestal dat je iets met de ander gemeenschappelijk hebt. Deze startoefening laat kinderen ontdekken met wie ze een ervaring delen. Wie weet ontdekken de kinderen dat ze met meer kinderen iets gemeenschappelijks hebben dan ze dachten waardoor misschien nieuwe vriendschappen kunnen ontstaan.

Bij deze activiteit gaan alle kinderen staan en heb je ruimte nodig. Leg in het midden van de ruimte een touw of iets dergelijks op de grond neer zodat een soort streep ontstaat.

Alle kinderen gaan aan één kant van de streep staan. Stel dan steeds een vraag uit het rijtje hieronder. Iedereen die op deze vraag ja kan antwoorden stapt naar de andere kant van de streep. Vervolgens kijken de kinderen wie er nog meer over de streep ging. Dan stappen ze weer terug en stel je een nieuwe vraag. Je kunt natuurlijk ook zelf vragen verzinnen. Laat bij deze oefening één of twee keer een paar kinderen aan het woord over de betreffende ervaring. Maar laat deze gesprekken niet te lang duren. Dat leidt af van het hoofdthema.

Over-de-streepvragen:

Heb je wel eens een berg beklommen?
Heb je wel eens geschaatst?
Ben je bang voor spinnen?
Heb je een hekel aan spuitjes?
Ben je goed in rekenen?
Heb je wel eens een inbreker in huis gehad?
Heb je een huisdier?
Heb je een rare buurvrouw?
Heb je wel eens in het ziekenhuis gelegen?
Ben je het oudste kind thuis?
Hou je van hiphop?
Speel je gitaar?
Ben je wel eens in Amerika geweest?
Ben je meer dan 1x verhuisd?
Heb je wel eens iets gebroken?
Heb je een plant in je slaapkamer?
Heb je een geheim?
Ben je buiten Nederland geboren?
Ben je wel eens verliefd geweest?
Heb je wel eens in een hondendrol gestapt?

Na vijf à tien vragen stop je ermee en laat je iedereen in de kring zitten.

Tip: Vonden de kinderen dit een leuke oefening? Doe hem dan een andere keer nog een keer en laat dan van te voren alle kinderen een (anonieme) vraag inleveren.

Napraten en aansluitend filosoferen

Praat eerst na over deze oefening. Vraag of de kinderen verrast waren over de dingen die ze gemeenschappelijk hadden met anderen.

Vertel dan dat je om met iemand vrienden te kunnen worden iets met hem gemeen moet hebben. Wat vinden de kinderen van deze stelling? En is het dan zo dat als je iets met iemand gemeen hebt je dus vrienden met hem kunt worden?

Ga hierna met de kinderen in gesprek over de vraag met wie je allemaal vrienden kunt worden of zijn. Gebruik daarvoor de bij elkaar gezochte foto's of praatplaatjes.

Dus dan krijg je vragen als:

Kun je vrienden worden met Sinterklaas?

Kun je vrienden worden met de Koning?

Kun je vrienden worden met een zwerver?

Etc.

Hierbij laat je dan steeds het betreffende plaatje zien.

Vraag ook steeds waarom dat wel of niet kan. Door elk plaatje komt er vanzelf weer een nieuw kenmerk van vriendschap voorbij. Zoals dingen delen, een beetje hetzelfde zijn, dingen voor elkaar doen, etc.

Kun je vrienden zijn met je vader?

'Mijn vader is eerder familie.'

Is dat anders?

'Een vriend is gewoon iemand die je ontmoet ofzo maar je vader die heb je gewoon, die kan je niet kiezen.'

Kun je vrienden worden met sinterklaas?

'Ja, omdat hij me altijd graag cadeautjes geeft.'

Maar als kinderen uit je klas jouw cadeautjes geven, zijn die dan ook jouw vriend?

'Ja.'

Alleen omdat ze cadeautjes geven?

'Nee, toch niet, vroeger vond ik dat wel maar nu eigenlijk niet meer.'

NB Voer je dit gesprek met jonge kinderen ga dan verder met de verwerkingsopdracht, helemaal onderaan.

Optioneel: doorpraten over social media

Leg als laatste een foto van Instagram neer. En praat verder over online vrienden.

Wie zit er op Instagram?

Wie heeft er online game vrienden?

Zijn al je online contacten vrienden?

Heb je ze allemaal in het echt gezien?

Is er verschil tussen internetvrienden en echte vrienden?

Ontvriend je wel eens iemand?

Doe je dat ook in echte leven?

Als je moet kiezen tussen je internetvrienden of je echte vrienden, wie kies je dan?

'Online vrienden kun je toch nooit helemaal vertrouwen. Misschien is hij in het echt wel ouder of zo.'

Optioneel: Speeddaten

Verdeel de groep in tweeën. Geef aan de kinderen uit een helft van de groep elk een vragenkaartje. Laat vervolgens de kinderen zonder kaartje in een kring staan met de ruggen naar elkaar toe. Dit is de binnenkring. De andere helft van de groep gaat eromheen staan met hun gezicht naar degenen die in de binnenkring staan toe. Ieder kind staat dan dus tegenover een ander kind. Vervolgens stelt de buitenkring de vraag van zijn kaartje aan het kind tegenover hem. Ze mogen hierover één minuut van gedachten wisselen. Daarna schuift de buitenkring één plaats op. Nu gaat de buitenkring met het nieuwe kind hetzelfde gesprek aan. Als iedereen helemaal rond is kan elk kind uit de buitenkring vertellen wat hij zoal als antwoorden op zijn vraag gehoord heeft.

Dit zijn de vragen. Je vindt ze in de bijlage op een kaartje.

- Kun je met jongens en meisjes vrienden zijn?
- Kun je vrienden met iemand zijn die jou niet als vriend ziet?

- Kun je vrienden met iemand zijn terwijl de ander dat niet weet?
- Hoeveel vrienden kun je maximaal hebben?
- Hoe snel kun je met iemand vrienden worden?
- Lukt het altijd om vrienden te worden als je iemand leuk vindt?
- Moet je een vriend altijd de waarheid vertellen?
- Heeft iedereen vrienden nodig?
- Wat is het nut van vrienden?
- Is samen leuke dingen doen genoeg om vrienden te zijn?
- Hoe maak je vrienden?

Tip: Je kunt met deze vragen ook een vragengrabbelton maken en de vragen in de kring bespreken.

Dan mag steeds één kind een vraag uit de grabbelton pakken.

Optioneel: de vriendschapsladder

Wat vinden de kinderen belangrijk in vriendschap? Laat de kinderen dat onderzoeken met de vriendschapsladder. Lees voor wat er op de sporten van de ladder staat en laat één kind deze op volgorde van belangrijkheid leggen. Vervolgens mogen andere kinderen de volgorde veranderen. Is er veel verschil in mening? Is er verschil tussen jongens en meisjes? Of denkt iedereen er ongeveer hetzelfde over. Laat de kinderen eventueel aanvullingen bedenken voor de lege sporten.

Op de sporten staat:

1. Eerlijk zijn
2. Vertrouwen
3. Samen leuke dingen doen
4. Samen lachen
5. Geheimen delen
6. Veel kunnen praten met elkaar
7. Alles delen
8. Dat je dezelfde dingen leuk vindt

“ ‘Eigenlijk heeft alles met vertrouwen te maken. Zoals eerlijk zijn, geheimen delen, er voor elkaar zijn. Eigenlijk allemaal. Dus vertrouwen moet helemaal bovenaan.’

Afronden: matchen

Bij deze afsluitende activiteit gaan de kinderen weer op zoek naar gemeenschappelijkheden met andere kinderen. Maar dit keer op een andere manier. Laat iedereen door elkaar lopen tot je stop roept. Dan gaat elk kind bij het voor hem dichtstbijzijnde kind staan en gaat met hem of haar op zoek naar dingen die ze gemeenschappelijk hebben door elkaar vragen te stellen. Denk aan: Heb je ook een broertje?

Zit je ook op voetbal?

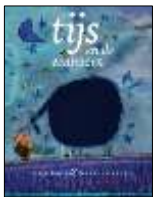
Is jouw lievelingskleur ook turquoise?

Etc.

Na een minuut moeten de kinderen weer kriskras door elkaar lopen tot je stop roept en moeten ze hetzelfde doen met een ander kind dat nu het dichtste bij hen staat. Dit kun je zo vaak herhalen als je wilt en zolang het nog leuk is. En wie weet levert het nieuwe vriendschappen op.

Verwerkingsopdracht onderbouw

Na het kringgesprek met de Praatplaatjes kun je de kinderen vragen of ze ook fantasievriendjes hebben. Laat de kinderen daar eventueel over vertellen. Vervolgens vraag je de kinderen om een fantasievriendje (te bedenken en) te tekenen.

Voorleestip:

Tijs en de eenhoorn over Tijs die verdwaald tijdens zijn zoektocht naar zijn oude huis en dan hulp krijgt van zijn denkbeeldige vriend eenhoorn.

Wil je wel vaker filosoferen?

Met de materialen van Uitgeverij Filosovaardig kun je snel beginnen.

Praatprikkel, 50 filosofische vragen voor kinderen, bekroond met de Berrie Heesen Prijs 2012.

€ 10,95

Praatplaatjes, om te filosoferen met jonge kinderen.

€ 16,95

Denkdobbelen, om met kinderen filosofisch en creatief te denken

€ 21,95

Kan niet bestaat niet, verhalen en gedichten om mee te filosoferen, met uitgebreide praattips.

€ 19,95

Praattoppers, spelenderwijs de gespreksvaardigheden van kinderen versterken leren.

€ 19,95

Meer informatie op www.filosovaardig.nl/webshop

Workshops

Of kom een workshop volgen om beter te leren filosoferen!

Filosofievaardig.nl is door het CRKBO erkend als onderwijsinstelling. Bovendien zijn alle workshops gevalideerd door het registerleraar.nl.

Er zijn vijf workshops:

- Introductie filosoferen met kinderen
- Verdieping filosoferen met kinderen
- Werkvormen voor filosofische onderzoeken
- Filosofie & Kunst
- Filosofie & Leesbevordering

Je kunt ze zien als elkaar aanvullende modules. Elk semester worden er nieuwe data ingepland.

Meer informatie op www.filosovaardig.nl/workshops.

Kun je met jongens en meisjes vrienden zijn?

www.filosovaardig.nl

Kun je vrienden met iemand zijn die jou niet als vriend ziet?

www.filosovaardig.nl

Hoe maak je vrienden?

www.filosovaardig.nl

Hoeveel vrienden kun je maximaal hebben?

www.filosovaardig.nl

Hoe snel kun je met iemand vrienden worden?

www.filosovaardig.nl

Lukt het altijd om vrienden te worden als je iemand leuk vindt?

www.filosovaardig.nl

Moet je een vriend altijd de waarheid vertellen?

www.filosovaardig.nl

Heeft iedereen vrienden nodig?

www.filosovaardig.nl

Wat is het nut van vrienden?

www.filosovaardig.nl

Is samen leuke dingen doen genoeg om vrienden te zijn?

www.filosovaardig.nl

Gebruik ook de gratis doorvraagkaarten zodat je bij de verschillende antwoorden verdiepende vragen kunt stellen.

Eerlijk zijn

Vertrouwen

**Samen leuke
dingen doen**

Samen lachen

**Geheimen
delen**

**Leuk kunnen
praten samen**

Alles delen

**Dat je
hetzelfde leuk
vindt**

